

SYLWETKI, WSPOMNIENIA

TOMASZ PUDEŁOCKI, Uniwersytet Jagielloński
<https://orcid.org/0000-0001-7527-0919>
tomaszpudlocki@hoga.pl

KS. TADEUSZ ŚLIWA **(11 XI 1925 – 17 VI 2024)**

W dniu 19 czerwca 2024 r. społeczność kilku diecezji Polski południowo-wschodniej oraz środowiska naukowe tego obszaru pożegnały w Wysokiej Strzyżowskiej ks. dra Tadeusza Śliwę. Chociaż przez całe życie miał problemy zdrowotne, dożył sędziwego wieku prawie stu lat. Nigdy nie osiągnął wyższego stopnia naukowego ponad doktorat, chociaż jego dorobek naukowy jest imponujący. Pracowity, systematyczny, znakomity znawca źródeł do historii Kościołów łacińskiego i greckiego od XVI do XX w., niemal do końca swoich dni uczestniczył w pracach Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemyślu, które w 2017 r. obdarzyło go swoim honorowym członkostwem. Trudno się dziwić, że jego pogrzeb zgromadził przeszło 80 kapłanów, trzech biskupów, a także wielu uczonych. W okolicznościowej homilii pożegnał go jego uczeń i długoletni współpracownik ks. prof. Józef Wołczański – wykładowca Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie.

Tadeusz Śliwa urodził się 11 XI 1925 r. w Wysokiej Strzyżowskiej, w chłopskiej rodzinie Stanisława i Bronisławy z domu Zimny. Naukę na szczeblu podstawowym rozpoczął w miejscowej szkole, a następnie w Strzyżowie. Ukończył ją w roku szkolnym 1940/1941. Podczas II wojny światowej włączył się w szeregi Armii Krajowej. W latach 1944/1945-1946/1947 kontynuował naukę w Gimnazjum Kupieckim i Liceum Handlowym w Strzyżowie, uzyskując w czerwcu 1947 r. dyplom maturalny. Jednocześnie pracował fizycznie w miejscowym zakładzie Kółek Rolniczych. Studia filozoficzno-teologiczne z równoległą formacją ascetyczną odbył w latach 1947/1948-1951/1952 w Instytucie Teologicznym i Wyższym Seminarium Duchownym w Przemy-

ślu. Święcenia kapłańskie przyjął 22 VI 1952 r. z rąk ordynariusza ks. bpa Franciszka Bardy. Posługę kapłańską rozpoczął w parafii w Raniżowie, jako wikariusz i katecheta (1952/53), po czym przeniesiono go do parafii Hyżne k. Rzeszowa (1953-1956). Ordynariusz przemyski w 1956 r. skierował go na studia specjalistyczne w zakresie historii Kościoła na Wydział Teologiczny Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Dodatkowo uczęszczał na zajęcia na Wydziale Humanistycznym KUL. W roku 1958 r. uzyskał licencjat z teologii na podstawie pracy: „Walka biskupa Jana Dziaduskiego z reformacją w diecezji przemyskiej”, pisanej pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Mieczysława Żywczyńskiego. W 1962 r. złożył magisterium na podstawie pracy „Skład osobowy Kapituły przemyskiej w początkach XVII wieku” (napisanej na seminarium naukowym dr. Jerzego Kłoczowskiego), a po kilku miesiącach obronił doktorat z teologii w zakresie historii Kościoła na podstawie rozprawy: „Diecezja przemyska w połowie XVI wieku”, przygotowanej pod okiem ks. prof. Żywczyńskiego.

Po powrocie do diecezji przemyskiej ks. Śliwa został skierowany na wikariusza w parafii Trześniów k. Brzozowa (1963/1964), a następnie do parafii Rzeszów-Staromieście (1964/1965). Na ostatniej z wymienionych placówek miał pełnić funkcję jedynie duszpasterza pomocniczego, bowiem zamierzał poświęcić się przygotowaniu habilitacji. Jednak wskutek komplikacji zdrowotnych ówczesnego wykładowcy historii Kościoła w przemyskim Instytucie Teologicznym ks. dr. Juliana Atamana, władza duchowna powołała go w październiku 1965 r. na jego zastępcę do Przemyśla. Po przerwie, wykłady prowadził od 1971 r. do końca roku akademickiego 1999/2000, choć faktycznie jeszcze przez kilka najbliższych lat udzielał się m.in. jako promotor prac magisterskich. Przez kilka lat prowadził również lektorat z języka łacińskiego.

Warto uwypuklić, że w kościelnym środowisku przemyskim obowiązek finalizowania przez alumnów sześcioletnich studiów filozoficzno-teologicznych stopniem magistra teologii wprowadził dopiero na początku lat 80. XX wieku bp Ignacy Tokarczuk. Studenci po złożeniu końcowych egzaminów i przedstawieniu pisemnej pracy dyplomowej zdobywali stopnie naukowe na Wydziale Teologicznym KUL. Ks. Śliwa starał się jednak o podniesienie poziomu nauczania w przemyskim WSD i stałe doskonalenie własnego warsztatu, stąd zaangażował się w organizację wykładów i zajęć seminaryjnych ks. prof. dra hab. Zyg-

munta Zielińskiego z KUL. Współpraca zaowocowała uzyskaniem w latach 1979-1998 tytułu zawodowego magistra teologii w zakresie historii Kościoła na Wydziale Teologicznym KUL przez 41 przemyskich studentów. Po uzyskaniu w 1995 r. afiliacji przez Instytut Teologiczny w Przemysłu do Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie (obecnie Uniwersytet Papieski Jana Pawła II) w 1995 r., prace magisterskie pisane pod kierunkiem ks. Śliwy obroniło dalszych 14 księży. Łącznie – 57 osób. Z tej grupy około dziesięciu kapłanów zdobyło stopień naukowy doktora, a pięciu tytuł naukowy profesora.

Dodatkowo ks. Śliwa w latach 1992/93-1993/94 prowadził wykłady zleczone na Wydziale Historii Kościoła Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. W latach 1962-1969 i 1972-1980 kierował Biblioteką Instytutu Teologicznego i Seminarium Duchownego w Przemysłu, a w okresie 1976-1979 Biblioteką Diecezjalną. Powołał do życia rocznik „Premisla Christiana”, pełniąc zarazem w latach 1987-2007 funkcję redaktora tegoż periodyku. Do końca swoich dni inspirował współpracowników do pracy naukowej, podsuwał tematy, udostępniał materiały¹.

Intensywna praca dydaktyczno-naukowa ks. dr. Śliwy owocowała systematycznie pomnażanym dorobkiem pisarskim, który rozpoczął od współpracy z redakcją „Roczników Teologiczno-Kanonicznych”. W tym okresie skupiał się przede wszystkim na dziejach rodzimej diecezji w okresie reformacji i odpowiedzi Kościoła łacińskiego na nią.

W latach 1969-1971 umożliwiono mu wyjazd na kwerendę w Archiwum Watykańskim, Archiwum Kongregacji Rozkrzewiania Wiary oraz studia w Papieskim Instytucie Orientalnym w Rzymie. Prowadził nadto poszukiwania źródłowe w państwowych archiwach wiedeńskich oraz w bolońskiej Bibliotece Narodowej. Przedmiotem jego intensywnych badań była problematyka Cerkwi prawosławnej i greckokatolic-

¹ Bardzo dobrym przykładem wykorzystania talentów filologicznych młodszych współpracowników jest tłumaczenie i redakcja przez ks. dra Marcina Koperskiego listów ks. biskupa Michała Kuziemskiego. Ks. Śliwa wygłosił w Towarzystwie Przyjaciół Nauk 29 IV 2017 r. referat „Ksiądz Michał Kuziemski – ostatni chełmski Biskup Chełmski (1868-1871)”, ale nie przekształcił wystąpienia w artykuł naukowy. Zachęcił do tego swojego współpracownika. Zob. M. Koperski, Listy księdza biskupa Michała Kuziemskiego. Źródła do poznania historii greckokatolickiej diecezji chełmskiej w latach 1868-1871. Część 1, „Rocznik Przemyski. Historia”, z. 1(25), 2020, s. 103-142, Część 2, „Rocznik Przemyski. Historia”, 1 (27) 2022, s. 153-172.

kiej, jak również ich relacje z Kościołem rzymskokatolickim czasów Rzeczypospolitej polsko-litewskiej oraz zaborów – tej tematyce poświęcił zarówno artykuły syntetyczne, jak i cenne, źródłowe studia szczegółowe. Zajmował się też biografistyką, dziejami diecezji przemyskiej od wieku XVI po współczesność, jak również kwestią popularyzacji historii. Bibliografia opublikowanych prac ks. prof. Śliwy za lata 1964-2021 liczy – jak wyliczył ks. prof. Józef Wołczański – 278 pozycji.

Wśród licznych tekstów na wyróżnienie zasługują artykuły i biografie drukowane w poszczególnych tomach *Historii Kościoła w Polsce*, *Encyklopedii Katolickiej*, *Polskim Słowniku Biograficznym*, *Słowniku polskich teologów katolickich*, „Kroniki Diecezji Przemyskiej”, „Premisilia Christiana” i in., w tym w kilkunastu księgach pamiątkowych. Ks. Śliwa publikował również poza wymienionymi tytułami, by wspomnieć choćby takie artykuły jak m.in.: *Kontakty metropolity Szeptyckiego ze Stolicą Apostolską w okresie II wojny światowej w świetle „Actes et documents du Saint Siège relatifs à la seconde guerre mondiale”*, w: *Metropolita Andrzej Szeptycki. Studia i materiały*, red. A. A. Zięba, Kraków 1994, s. 191-205, *Stosunek Stolicy Apostolskiej do Kościoła unickiego w XVI-XVIII w.*, „Krakowskie Zeszyty Ukrainoznawcze”, t. 3-4, Kraków 1995, s. 59-77, czy *Spory o procedencję wśród katolickiego duchowieństwa obrządku łacińskiego i greckiego w Rzeczypospolitej*, „Resovia Sacra”, 1997, t. 4, s. 223-242.

Z prac zwartych ks. Śliwa pozostawił po sobie następujące monografie: *Błogosławiony ks. Jan Wojciech Balicki (1869-1948)*, Przemyśl 2002 (wyd. 2, poszerzone, Przemyśl 2015), *Św. Józef Sebastian Pelczar – droga do doskonałości*, Przemyśl 2003, *Błogosławiony ks. Bronisław Bonawentura Markiewicz (1842-1912)*, Przemyśl 2005 (wyd. 2 poszerzone, Przemyśl 2014), *Tadeusz Błaszkiwicz biskup pomocniczy diecezji przemyskiej (1916-1993)*, Przemyśl 2011, *Diecezja przemyska w połowie XVI wieku*, Przemyśl 2015, *Okruchy z historii Kościoła obrządku greckiego*, Przemyśl 2017, *Sylwetki wybranych duchownych przemyskich. Słownik biograficzny*, Przemyśl 2021.

Ks. Śliwa był uczestnikiem wielu konferencji naukowych, nie tylko w Przemyślu, ale i w Lublinie i Krakowie. Przykładowo wystąpienie *Ustrój i organizacja diecezji przemyskiej w okresie rządów biskupa Józefa Sebastiana Pelczara (1901-1924)*, z sesji „Józef Sebastian Pelczar (1842-1924) – postać i dzieło”, zorganizowanej w auli Collegium Novum Uniwersytetu Jagiellońskiego 27 V 2003 r., weszło do tomu

Święty Józef Sebastian Pelczar (1842-1924). Rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego i biskup przemyski, red. A. Kubiś, J. Wołczański, Kraków 2005, s. 538-554. Wybór tej prelekcji ten nie jest przypadkowy. Ks. Śliwa dużo miejsca w swoim dorobku poświęcił postaci i dziełu J. S. Pelczara – rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego, a następnie łacińskiego biskupa przemyskiego i świętego Kościoła. W ostatnich latach wiele biogramów opublikował również w publikacji *Arcybiskupi i biskupi przemyscy. Słownik biograficzny*, red. A. Szal, H. Borcz, M. Kapłon, S. Zych, Przemyśl-Rzeszów 2021, a także w tomach *Przemyskiego słownika biograficznego oraz w Słowniku Biograficznym Twórców Oświaty i Kultury XIX i XX wieku Polski Południowo-Wschodniej*, red. A. Meissner, K. Szmyd, Rzeszów 2011.

Zmarły był członkiem Towarzystwa Naukowego KUL, Instytutu Geografii Historycznej Kościoła KUL, Rady Naukowej Instytutu Ekumenicznego KUL i Polskiego Towarzystwa Teologicznego Oddział w Przemyślu. Przez wiele lat chętnie brał udział w corocznych ogólnopolskich spotkaniach wykładowców historii Kościoła, wygłaszając wykłady na określone tematy. W dowód uznania za poniesione zasługi przez mijające półwiecze na polu naukowym, gremium to wręczyło mu okolicznościowy adres hołdowniczy podczas 51. Zjazdu Profesorów i Wykładowców Historii Kościoła 10 IV 2015 r. w Turnie (diecezja radomska). W 2017 r. Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Przemyślu przyznało mu honorowe członkostwo. Ks. Śliwa był też stałym współpracownikiem Instytutu Południowo-Wschodniego w Przemyślu, przez lata pracując naukowo wraz z dr. hab. Stanisławem Stępnem i dr. Anną Siciak. Warto podkreślić, że ks. Śliwie poświęcono dwie obszerne księgi pamiątkowe (*Kościół na drogach historii. Księga jubileuszowa dedykowana Księdzu Profesorowi Doktorowi Tadeuszowi Śliwie*, red. J. Wołczański, Lwów-Kraków 1999 oraz *Super omnia veritas. Księga dedykowana Księdzu Profesorowi Tadeuszowi Śliwie w 90. rocznicę urodzin i 50-lecie pracy naukowej*, red. J. Wołczański, S. Nabywaniec, A. Szal, Lwów-Kraków 2015), a także dedykowano publikację A.E. Godek i J. Wołczański *Kronikę parafii pw. św. Józefa w Wysokiej Strzyżowskiej do 1995 roku*, Kraków 2022.

Trudno zrozumieć sylwetkę i dokonania ks. Śliwy bez choćby pobieżnego przedstawienia jego pracy duszpasterskiej i charytatywnej. W roku 1966, na polecenie bp. Ignacego Tokarczuka zapoczątkował systematyczną celebrację nabożeństw w byłej cerkwi unickiej

pw. św. Jana Ewangelisty, położonej na terenie parafii pw. NMP Nieustającej Pomocy Przemysł-Błonie. Pracę tę prowadził przez kilka miesięcy. Jednak w pełni realizował swoje powołanie kapłańskie w posłudze na rzecz pensjonariuszy Domu Opieki Społecznej (później Zakładu Opiekuńczo-Leczniczego) w Przemysłu przy ul. Jasińskiego 15a, usytuowanego w pobliżu klasztoru i kaplicy Zgromadzenia ss. Albertynek. Klasztorne zabudowania powstały m.in. dzięki pomocy materialnej ks. Śliwy². Obowiązki kapelana pełnił przez ponad pół wieku – od września 1968 r. do 31 I 2021 r. Adres zamieszkania zmarłego dobrze znali ludzie poszukujący wsparcia finansowego. Wzorem dla ks. Śliwy był św. brat Albert Chmielowski i jak on, zmarły charakteryzował się ascetycznym sposobem życia, samodyscypliną i oddaniem powierzonym mu obowiązkom. Każdy kto odwiedzał jego mieszkanie, mieszczące się przy Zakładzie Opiekuńczo-Społecznym, z dala od kurii i seminarium, a zaskoczony był ogromną liczbą książek, które wypełniały niemal każdy fragment skromnej przestrzeni. Ks. Śliwy nie interesował awans w strukturach miejscowego Kościoła. Odmówił przyjęcia Expositorium Canonicale (przyznanego 20 XII 1967 r.), jak i kanonii honorowej w kapitule katedralnej w Przemysłu (mianowanie 11 I 1979 r.). Był krytyczny, ale sprawiedliwy wobec rozmaitych przykładów życia społeczno-politycznego, w tym również wobec własnego środowiska. Jego postawa oraz nieprzeciętna osobowość zjednywały mu szacunek wśród wiernych i współpracowników.

Pomimo zaawansowanego wieku, perturbacji zdrowotnych czy różnorodnych doświadczeń życiowych, ks. dr Tadeusz Śliwa cieszył się do ostatnich miesięcy życia dobrym zdrowiem, pogodą ducha i optymizmem. Co roku, w okolicach wspomnienia św. Judy Tadeusza spotykało się u niego grono współpracowników i kolegów, duchownych i świeckich. Gwałtowne pogorszenie zdrowia nastąpiło w maju 2024 r. Ks. Śliwa kilka tygodni spędził w Wojewódzkim Szpitalu im. św. Ojca Pio w Przemysłu, odzyskał świadomość, choć pozbawiony był zdolności ruchowych. Po przeniesieniu do hospicjum przy Centrum Medyczno-Charytatywnym im. św. Józefa w Przemysłu, stan pacjenta się gwałtownie pogorszył. Zmarł tam 17 VI 2024 r. nad ranem.

² Zob. m.in. T. Śliwa, *Kwesta w diecezji przemyskiej na budowę domu ss. Albertynek w Przemysłu w latach 1983-1986*, „Premisla Christiana”, t. 13, 2008/2009, s. 325-338.

TOMASZ PUDŁOCKI – doktor habilitowany nauk humanistycznych ze specjalności historia kultury, nauki i wychowania, profesor uczelni, wykładowca w Instytucie Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Stypendysta Fundacji Fulbrighta, Fundacji Kościuszkowskiej, Instytutu Piłsudskiego w Ameryce i Czeskiej Akademii Nauk. Dyrektor Archiwum Nauki PAN i PAU w latach 2021-2023. Kierunki badań: historia społeczno-kulturalna Galicji, historia kobiet XIX i XX w., polsko-brytyjskie i polsko-amerykańskie relacje intelektualne. Publikacje: *Ambasadorzy idei. Wkład intelektualistów w promowanie pozytywnego wizerunku Polski w Wielkiej Brytanii w latach 1918-1939*, Kraków 2015, *Szekspir i Polska. Życie Władysława Tarnawskiego (1885-1951)*, Rzeszów - Warszawa 2023; redaktor naukowy tomów: *Intellectuals and World War I. A Central European Perspective*, Kraków 2018 (wraz z Kamilem Ruszałą); "Rocznik Przemyski. History" vol. 55, 2019, issue 3 (23): "For Your Freedom and Ours". Polonia and the Struggle for Polish Independence (wraz z Andrew K. Wise'em); *Centrum światów jest tutaj - Galicja jako punkt odniesień. Interdyscyplinarny projekt artystyczno-naukowy*, Rzeszów 2021 (wraz z Jadwigą Sawicką); *Postwar Continuity and New Challenges in Central Europe, 1918-1923. The War that Never Ended*, New York-London 2022 (wraz z Kamilem Ruszałą).